

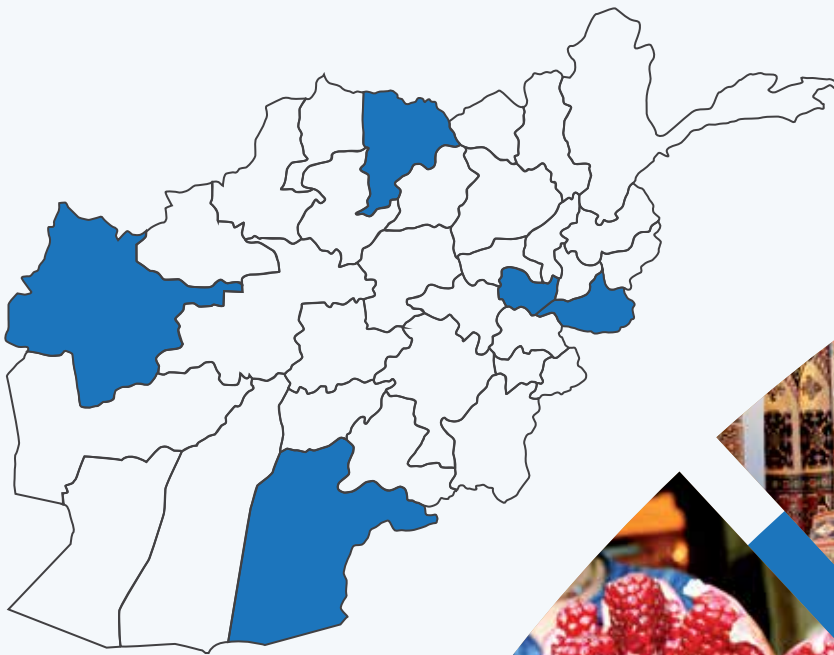
Afghanistan Chamber Of Commerce & Industries
 اتاق تجارت و صنایع افغانستان
 د افغانستان د سوداګرۍ او صنایعو اتاق

ACCI Business Monitor

متشبین گزارش داده اند که سفارشات شان مثل سروی های قبل همچنان در حال کاهش است.

سروی کاروبار ۱۳۹۶

سروی موانع کار و بار

سروی موانع کاروبار مشکلاتی را که در راه فعالیت های اقتصادی شرکت های سروی شده ولایات کابل، بلخ، قندهار، ننگرهار و هرات وجود داشته است، مشخص می سازد.

سروی وضعیت کار و بار

شرایط کاروبار شاخصی برای شناسایی سیر رشد تولید ناخالص داخلی می باشد. این شاخص معمولاً تغییرات در سطح تولید ناخالص داخلی را برای چند ماه آینده پیشبینی می کند، مشروط به اینکه درین مدت تغییر غیر قابل پیشبینی در شرایط کلی اقتصاد بوجود نیاید.

سروی موانع کاروبار
اتاق تجارت
و صنایع افغانستان
قوس ۱۳۹۶

سروی موانع کار و بار

سروی وضعیت کاروبار

پیشگفتار

خوشحالم که در جریان ۶ سال گذشته توانستیم وضعیت کاروبار و موانع فرا راه آن را توسط سروی‌های ربعوار و سالانه در پنج زون عمده کشور به گونه‌ی سیستماتیک مطالعه کنیم. سروی موانع کاروبار اتاق تجارت و صنایع افغانستان ارقام و داده‌های بدست آمده از شرکت‌ها را در اختیار تصمیم گیرندگان سیاسی-اقتصادی، مجامع تجاری و دیگر علاقمندان قرار می‌دهد. این سروی به هدف جمع‌آوری معلومات در مورد مشکلات کاروبار اقتصادی انجام می‌شود و تغییراتی را که در این مدت به وجود می‌آید، مورد بررسی قرار می‌دهد.

بر اساس نتایج این سروی‌ها سکتور خصوصی افغانستان در سال‌های اخیر از بدتر شدن وضعیت کاروبار آسیب دیده است. در همین حال، دولت افغانستان در حمایت از سکتور خصوصی متعهد به نظر می‌رسد، و ما شاهد بعضی پیشرفت‌های مثبت هستیم. به گونه‌ی مثال شماری از اولویت‌های سکتور خصوصی برای اصلاحات از سوی دولت اجرا شده، از جمله اکمال روند پیوستن به سازمان تجارت جهانی، آغاز و پیاده‌سازی سیستم حمل و نقل جاده‌ای (تیر)، تاسیس آسان خدمت، تصویب میکانیزم تسهیل صدور ویزه برای سرمایه‌گذاران و تجار خارجی؛ ایجاد مرکز حل منازعات تجاری، تصویب پالیسی دسترسی آزاد به ساخت و استفاده فایبر نوری و اینترنت سریع؛ و راه‌اندازی کارگوی هوایی میان کابل-دهلی و کابل-ممبای.

باید افزود که اقدامات فوق‌نیاز به پیگیری‌های مناسب دارد و این انکشاف‌ها زمانی نتیجه عملی و محسوس خواهند داشت که به گونه‌ی منظم نظارت و پشتیبانی شوند. در برخی موارد ما موفق به انجام این کار نشده‌ایم، به گونه‌ی مثال تا هنوز بخاطر بروکراسی‌های غیرضروری موجود در نهاد آسان خدمت و شرایط پیچیده‌ی پرداخت مالیات، تمدید جواز تجاری چندین روز وقت می‌گیرد نه چندین ساعت. در همین حال، بیشتر تشبثات فعال در خارج از پایتخت، به سهولت‌های متذکره دسترسی ندارند.

شرایط ضعیف کسب‌وکار نشان می‌دهد که اصلاحات در حدی نیست که منجر به تغییرات واقعی گردد. به اساس آخرین سروی ما ناامنی، عدم دسترسی به انرژی، کمبود زیربنای

مناسب، کاهش تقاضا و عدم دسترسی به کارگران ماهر از جمله موانع جدی در برابر انکشاف کسب و کار در کشور می‌باشد. اصلاحات واقعی زمانی بوجود خواهد آمد که برای رفع موانع یاد شده در سکتورهای مختلف اقدام صورت گیرد.

این سروی مبنایی برای تقویت گفت‌وگو سازنده میان دولت و سکتور خصوصی برای رسیدن به درک مشترک از چالش‌های فراراه سکتور خصوصی می‌باشد. امیدواریم حکومت افغانستان یافته‌های سروی کاروبار اتاق را در پالیسی‌های مرتبط به اقتصاد و تجارت مدنظر گیرد و در راستای ایجاد چارچوب حقوقی جامع برای کاروبار و بهبود شاخص‌های تجارت اقدامات مشخص انجام دهد تا سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی تشویق گردد.

به امید محیط مناسب‌تر تجارت و سرمایه‌گذاری در کشور.

عتیق الله نصرت

رئیس هیات عامل

اتاق تجارت و صنایع افغانستان

مقدمه

سروی موانع کاروبار اتاق تجارت و صنایع افغانستان ارقام و داده‌های بدست آمده از شرکت‌ها را در اختیار تصمیم‌گیرندگان سیاسی-اقتصادی، مجامع تجاری و دیگر علاقمندان قرار می‌دهد. این سروی به هدف جمع‌آوری معلومات در زمینه مشکلاتی که در برابر کاروبار اقتصادی وجود دارد، انجام می‌شود و تغییراتی را که در این مدت به وجود می‌آید، مورد بررسی قرار می‌دهد.

در سروی موانع کاروبار شرکت‌های نمونه از ولایات بلخ، کابل، قندهار، ننگرهار و هرات انتخاب گردیده‌اند. این نمونه‌ها با در نظر داشت سکتورهای اقتصادی و اندازه شرکت‌ها انتخاب شده‌اند. تعداد شرکت‌های هر منطقه را با توجه به حجم فعالیت‌های اقتصادی به شیوه ذیل انتخاب کرده ایم: کابل ۱۶۰ شرکت، بلخ، قندهار، ننگرهار و هرات هر کدام ۵۰ شرکت. مصاحبه این سروی از طریق تلفون در ماه قوس سال ۱۳۹۶ انجام شده است.

قابل ذکر است که سروی با رعایت اصل محرمت صورت گرفته و ارقام و اطلاعات بدست آمده از سروی صرفاً در تهیه این گزارش مورد استفاده قرار می‌گیرد. اطلاعات انفرادی متشبهان کاملاً محرم بوده و در گزارش نیز هیچ گونه معلومات فردی شخص یا شرکت درج نمی‌باشد. داده‌های جمع‌آوری شده، در داخل اتاق تجارت و صنایع و توسط تیم تحقیق، ارزیابی و تحلیل شده است. دفتر تحقیق در سال ۲۰۱۲ به همکاری تخنیکي «اداره همکاری آلمان» تأسیس گردید.

نتایج سروی موانع کاروبار:

چنانچه قبلاً ذکر گردید، سروی موانع کاروبار مشکلاتی را که در راه فعالیت‌های اقتصادی شرکت‌های سروی شده ولایات کابل، بلخ، قندهار، ننگرهار و هرات وجود داشته است، مشخص می‌سازد.

پرسشنامه سروی موانع کاروبار بر محور مسایل مطرح شده در آجدای ملی تشبثات استوار است. مصاحبه سروی ششم موانع کاروبار در ماه قوس سال ۱۳۹۶ از طریق تلفون انجام یافته و دربرگیرنده ۳۶۰ شرکت است.

یافته‌های این سروی را میتوان بصورت ذیل خلاصه کرد:

به اساس یافته‌های این سروی، متشبهین به این باوراند که وضعیت امنیتی کابل، بلخ، هرات و ننگرهار در مقایسه با سال گذشته اندکی بهتر شده است.

سروی موانع کاروبار آشکار می‌سازد که کمبود کارگران ماهر، یکی از مشکلات عمده در تمام زون‌های سروی شده می‌باشد ولی به اساس داده‌ها در ولایات ننگرهار و هرات این مشکل جدی‌تر به نظر می‌رسد.

نبود زیربناها مشکل عمده همه سکتورها در نقاط مختلف کشور است، و مثل سال گذشته اکثریت شرکت‌های سروی شده از نبود زیربنا در کشور شکایت دارند. عدم دسترسی به برق بزرگترین مشکل زیربنایی متشبهان میباشد.

شرایط اخذ و تمدید جواز به مقایسه سال گذشته بهبود یافته است.

متشبهین سروی شده گفته‌اند که وضعیت داوطلبی‌های عمومی نسبت به سال گذشته نسبتاً بهبود یافته است. اما، در ننگرهار متشبهین به شدت از شرایط داوطلبی‌های عمومی ناراضی‌اند. در کابل، بلخ و قندهار هم بعضی شرکت‌های سروی شده گفته‌اند که روند داوطلبی‌های عمومی باید اصلاح گردد.

کسب و کارها از سیستم مالیات ناراضی به نظر می‌رسند و بیشتر از (۶۰٪) شرکت‌های سروی شده می‌گویند که در پرداخت مالیات مشکل دارند. دلیل اصلی این مشکلات "سیستم مالیات بسیار پیچیده و غیرشفاف" خوانده شده است.

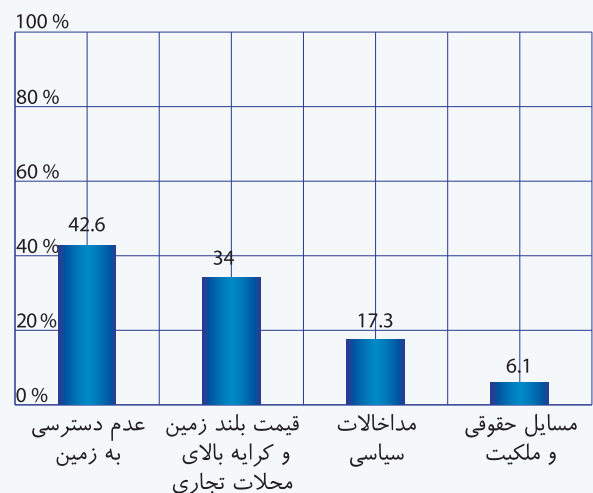
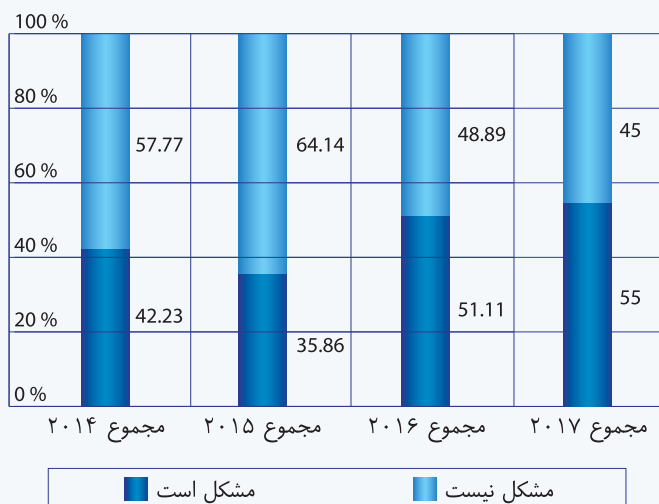

دسترسی به زمین

سروی موانع کاروبار نشان میدهد که (۵۵٪) در صد (به مقایسه ۵۱.۱٪ سال گذشته) پاسخ دهندگان در سراسر کشور دسترسی به زمین را مشکل خوانده و (۴۵٪) (۴۸.۹٪ در سال ۲۰۱۶) گفته‌اند که در زمینه خرید یا اجاره زمین با هیچ مشکلی مواجه نیستند. به اساس این سروی دسترسی به زمین یک مشکل فراگیر است اما شرکت‌های بزرگ در مقایسه با شرکت‌های کوچک و متوسط در گرفتن زمین برای مقاصد تجاری با مشکل بیشتر مواجه‌اند.

از نظر سکتوری، شرکت‌های تجاری (۶۰٪)، شرکت‌های تولیدی (۵۸.۲۸٪) و شرکت‌های ساختمانی (۵۸.۶٪) بیشترین شکایت را نسبت شرکت‌های زراعتی (۵۳٪) و شرکت‌های خدماتی (۴۴.۳٪) در دسترسی به زمین داشته‌اند. سه سکتور تجارت، ساختمان و زراعت گزارش داده‌اند که مشکلاتشان در رابطه به گرفتن زمین در مقایسه با سال گذشته بدتر شده است. در همین حال، دو سکتور خدمات و تولید گزارش داده‌اند که شرایط دسترسی به زمین کمی بهبود یافته است.

تعداد زیاد شرکت‌های سروی شده (۴۲.۶۰٪) گفته‌اند که عدم موجودیت زمین بزرگترین مشکل برای کاروبار آنها است. ۳۴٪ این متشبهان گفته‌اند که قیمت و کرایه بالای محلات تجاری دلیل عمده مشکلات دسترسی به زمین است. تعداد قابل توجهی از شرکت‌ها (۱۷.۳٪) گفته‌اند که مداخلات سیاسی بزرگترین مشکل بوده و ۶.۱٪ از شرکت‌های سروی شده به این باوراند که مسایل حقوقی و ملکیت مانع دسترسی به زمین می‌باشد.

گراف ۱- دسترسی به زمین

نشان دادن شاخص نمودارها به فیصدی

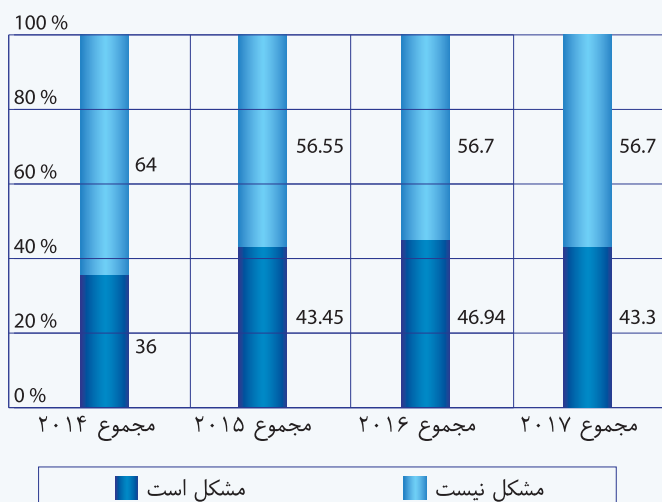
دسترسی به منابع مالی

با آنکه سیستم مالی در طول یک و نیم دهه اخیر رشد سریع داشته است، ولی هنوز نهادهای مالی نقش محدودی در فعالیت های اقتصادی دارند. هرچند رقم دقیق موجود نیست ولی یک چیز روشن است که تعداد کم شرکت های خصوصی به خدمات مالی رسمی دسترسی دارند. تعداد زیاد شرکت ها به دلیل نرخ بالای بهره بانکی و شرایط سخت ضمانتی نمی توانند قرضه بگیرند. حتی اگر نرخ سود مناسب تر هم باشد، تعدادی از متشبهان از گرفتن قرضه ابا می ورزند و باور دارند که سود خلاف اصول اسلامی است.

از نظر سکتوری، تولید و زراعت (هر کدام بیشتر از ۴۷٪) بیشترین مشکل و سکتور تجارت (۳۷٪) کمترین مشکل را در دسترسی به منابع مالی گزارش داده اند. قابل ذکر است که تعداد شرکت های تولیدی و زراعتی که از دسترسی به منابع مالی شکایت دارند نظر به سال قبل (۶۲٪) کاهش قابل ملاحظه ای را نشان می دهد. نزدیک به ۴۱٪ از شرکت های خدماتی و ۴۳٪ از شرکت های ساختمانی از داشتن مشکل در دسترسی به قرضه خبر داده اند.

مانند سال های گذشته، اکثریت شرکت ها (۵۰.۶٪) مشکل عمده را بالا بودن نرخ بهره خوانده اند، اما (۲۶٪) پاسخ دهندگان می گویند که نیاز به وثیقه / تضمین های بسیار زیاد از جمله دلایل اصلی مشکل دسترسی آنان به منابع مالی بوده است. برای تعدادی از شرکت های سروی شده داشتن واسطه های بسیار قوی سیاسی و نیاز به پلان تجاری یا پلان کاری بسیار پیچیده در گرفتن قرضه مشکل آفرین می باشد.

در مجموع ۴۳٪ از پاسخ دهندگان گفته اند که دسترسی به منابع مالی برای آنان مشکل آفرین است در حالیکه ۵۷٪ گفته اند هیچ مشکلی در زمینه دسترسی به منابع مالی ندارند. تفاوت نظر متشبهان در ولایات مختلف قابل ملاحظه است. در کابل مثل سال قبل ۴۱٪ شرکت های سروی شده گفته اند که در زمینه دسترسی به منابع مالی مشکل دارند. در قندهار ۵۶٪ شرکت های سروی شده گفته اند که در زمینه دسترسی به منابع مالی مشکل دارند که به مقایسه سال گذشته (۷۰٪) کاهش قابل ملاحظه ای را نشان می دهد. سطح نارضایتی در ننگرهار (۳۸٪) و هرات (۳۶٪) در زمینه دسترسی به منابع مالی، پایین تر است. اما، نیمی از شرکت های سروی شده در بلخ به این باوراند که دسترسی به منابع مالی تا هنوز یک مشکل است. قابل ذکر است که سال گذشته تنها ۱۸٪ از شرکت های سروی شده در هرات گفته بودند که در زمینه دسترسی به منابع مالی مشکل دارند.

گراف ۲- دسترسی به منابع مالی

سال گذشته شرکت های بزرگ نسبت به شرکت های کوچک و متوسط مشکلات بیشتری را گزارش داده بودند. اما امسال تفاوت قابل توجهی بین شرکت های کوچک و متوسط (۴۷٪) و بزرگ (۴۶.۶٪) وجود ندارد. تنها تغییر قابل ملاحظه در دید شرکت های کوچک و متوسط در زمینه دسترسی به منابع مالی وجود دارد. در سال ۲۰۱۶ شرکت های سروی شده بزرگ نظر به شرکت های کوچک و متوسط بیشتر در مورد دسترسی به منابع مالی گفته بودند که مشکل دارند. اما، در سال ۲۰۱۷ میان شرکت های کوچک و متوسط (۴۷٪) و شرکت های بزرگ (۴۶.۶٪) تفاوت قابل توجه وجود ندارد؛ حال آنکه در این سال شرکت های کوچک و متوسط (۴۵.۵٪) که از دسترسی به منابع مالی شکایت دارند، ۱۰ درصد بیشتر از شرکت های بزرگ (۳۶.۷٪) گزارش داده شده است.

سیستم مالیاتی

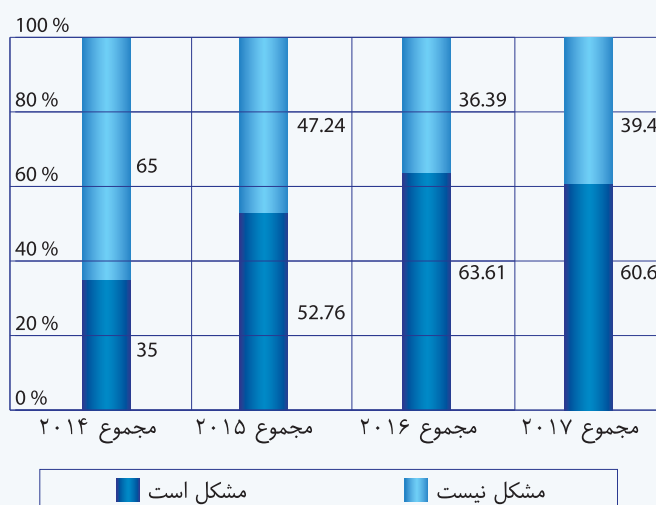
شرکت‌های کوچک (۶۱٪) و بزرگ (۶۴.۴٪) از شرکت‌های متوسط (۵۷.۸٪) مشکلات بیشتری را گزارش داده‌اند.

نیمی از شرکت‌هایی که با سیستم مالیات مشکل دارند دلیل اصلی مشکلات را "وجود سیستم پیچیده و غیرشفاف" می‌دانند. حدود ۳۶٪ گفته‌اند که نظام مالیاتی فعلی ناعادلانه و خودسرانه است. ۱۳٪ هم اظهار داشته‌اند که "ماموران جمع آوری مالیات اصول و مقررات را رعایت نمی‌کنند".

متشبهین افغانستان با سیستم پیچیده مالیاتی متشکل از مجموعه‌ای از مالیات گوناگون مواجه می‌باشند. این سیستم از نظر سکتور خصوصی پیچیده، گیج کننده و غیرقابل پیشبینی می‌باشد و راه را به روی فعالیت‌های غیرقانونی باز می‌نماید. علاوه بر آن متشبهین از سیستم جدید مالیات ناراضی هستند که آنها را مجبور می‌کند تا اظهارنامه‌ها و بیلانس‌های مالیاتی خود را هر ماه و در عین حال بصورت ربع وار و سالانه ارایه نمایند.

متشبهین از مشکلات در سیستم مالیات شکایت دارند و ۶۰.۶٪ سروی شدگان سیستم مالیات را مشکل آفرین خوانده اند (سال گذشته این رقم ۶۳.۶٪ بود).

در تمام سکتورها شمار شرکت‌هایی که دیدگاه بدبینانه نظر به سیستم پرداخت مالیات دارند بیشتر از شرکت‌هایی است که نظر خوشبینانه دارند، اما در این میان شرکت‌های ساختمانی (۶۷٪) نسبت به خدمات (۵۴.۳٪)، زراعت (۵۸.۶٪)، تولید (۶۱.۳٪) و تجارت (۶۱.۴٪) دیدگاه بدبینانه‌تر دارند.

گراف ۳- سیستم مالیاتی

شرایط گمرک

جامعه تجاری از کمبود امکانات و تجهیزات مدرن چون لابراتوارهای تخنیکی و ذخیره گاه‌های مناسب در مناطق مرزی شکایت دارند. علاوه بر آن، طرزالعمل‌های موجود گمرکی پیچیده و غیرمعیاری بوده و باعث می‌شود تاجران چندین بار در پسته‌های مرزی و داخل کشور محصول گمرکی پرداخت کنند.

سروی موانع کاروبار شرایط حقوقی و مقررات صادرات و واردات را مورد بررسی قرار داده است. بر اساس این سروی شرایط گمرک نسبت به سال گذشته کمی بهبود یافته است.

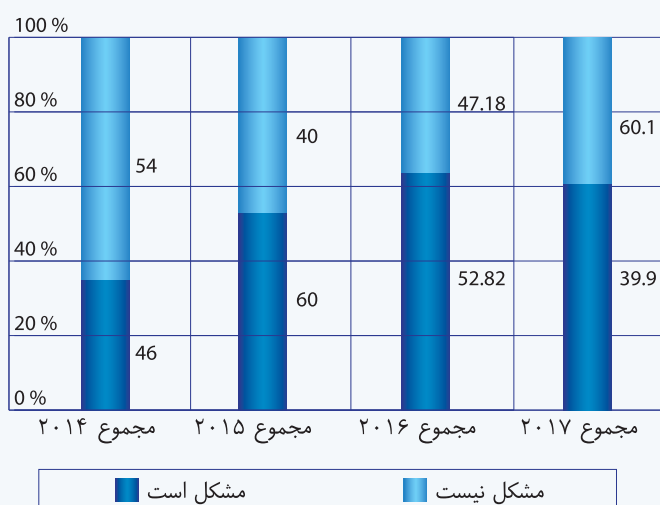
در سروی گذشته (۵۲.۸٪) شرکت‌هایی که با گمرک سروکار داشتند از شرایط گمرک راضی نبودند در حالی که در این سروی ۴۹.۴٪ آنان از شرایط گمرک شکایت دارند.

تفاوت بین ولایات مثل گذشته زیاد است. در بلخ ۵۵.۶٪ شرکت‌هایی که با گمرک ارتباط مستقیم دارند و ۴۱.۵٪ این دسته از شرکت‌ها در کابل، شرایط گمرک را برای کاروبارشان چالش آفرین خوانده‌اند. این رقم برای قندهار ۳۴.۶٪، برای هرات ۳۷.۵٪ و برای ننگرهار ۲۵٪ می‌باشد. شرکت‌های هرات و ننگرهار در مقایسه به سال گذشته خوشبین‌تر است.

فعالان سکتورهای مختلف اظهار داشته‌اند که طرزالعمل‌ها و سیستم‌های گمرکی باید بهبود یابند. سطح خوشبینی‌ها در مورد وضعیت فعلی پروسیجرهای گمرکی میان شرکت‌های تولیدی (۴۴.۲٪) و شرکت‌های ساختمانی (۳۵.۳٪) رشد قابل ملاحظه‌ای نظر به سال گذشته داشته است. دید شرکت‌های زراعتی (۵۰٪) نظر به سال قبل تغییر نداشته است. شرکت‌های خدماتی (۴۴٪) و تجارتي (۲۹.۶٪) مثل سال گذشته دیدگاه خوشبینانه‌تر در مورد شرایط گمرکی دارند.

در همین حال شرکت‌های کوچک (۴۷٪) نسبت به شرکت‌های بزرگ (۳۹.۶٪) و متوسط (۳۵.۵٪) مشکلات بیشتری دارند.

اکثریت پاسخ دهندگان دلیل اصلی مشکلات گمرکی را "تعرفه‌های پیچیده و غیرشفاف" و "سیستم غیرعادلانه و اجباری" خوانده‌اند. حدود (۱۰٪) گفته‌اند که "ظرفیت بسیار پایین اداره گمرک و پسته‌های سرحدی برای مدیریت واردات و صادرات" مشکل اصلی گمرکی است. حدود (۹٪) شرکت‌های سروی شده "فیس اضافی و غیرقانونی" را مشکل عمده خوانده‌اند. تعداد کمی از پاسخ دهندگان این سروی گزینه‌ی "ماموران گمرک قانون گریزاند" را به عنوان مشکل یاد کرده‌اند.

گراف ۴- شرایط گمرک

داوطلبی‌ها

مشکلات در داوطلبی‌های عمومی را "پروسس‌گر غیرشفاف و خودسرانه" می‌دانند؛ و تعداد زیاد این شرکت‌ها (۳۳.۳٪) "مداخلات سیاسی" را عامل اصلی مشکلات می‌دانند. حدود ۱۳٪ این شرکت‌ها رشوت‌ستانی را مشکل اصلی نامیده‌اند. تنها ۵.۳٪ از شرکت‌ها "ضمانت‌های سنگین بانکی مورد نیاز" را یکی از دلایل عمده مشکل‌شان گزارش داده‌اند.

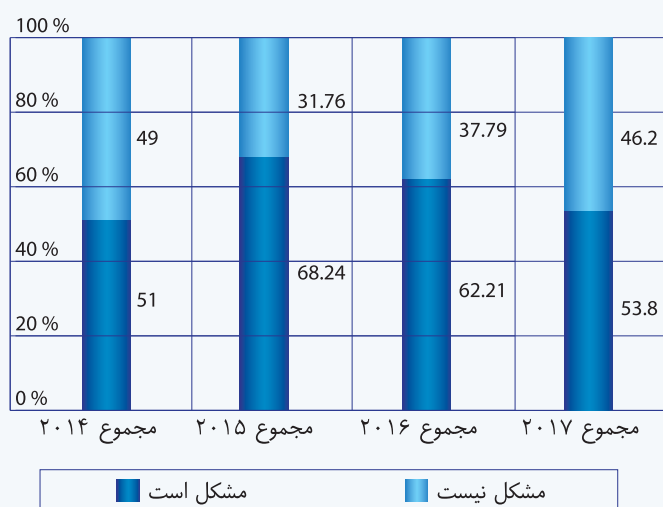
ارایه معلومات برای فرصت‌های تدارکاتی در وقت و زمان معین از جمله ضروریات اساسی برای داوطلبی شفاف و رقابتی می‌باشد. اتاق تجارت و صنایع افغانستان در پاسخ به این نیاز وب سایتی را (<http://www.kabul-tenders.org>) بخاطر اعلان داوطلبی‌ها راه‌اندازی کرده است. اتاق در عین حال بعضی اصلاحات واقع بینانه و عملی را در "اولویت‌های سکتور خصوصی برای اصلاحات" نیز پیشنهاد نموده است.

پروسه داوطلبی با کمبود شفافیت و عدم شرایط رقابتی مواجه می‌باشد. این سروی موانع کاروبار مانند سروی قبلی تایید میکند که تعداد زیاد شرکت‌ها از "روند غیرشفاف و خودسرانه داوطلبی‌ها"، "مداخلات سیاسی در داوطلبی‌ها"، "نیاز به پرداخت رشوت" و "ضمانت‌های بسیار سنگین بانکی" در داوطلبی‌ها شکایت دارند.

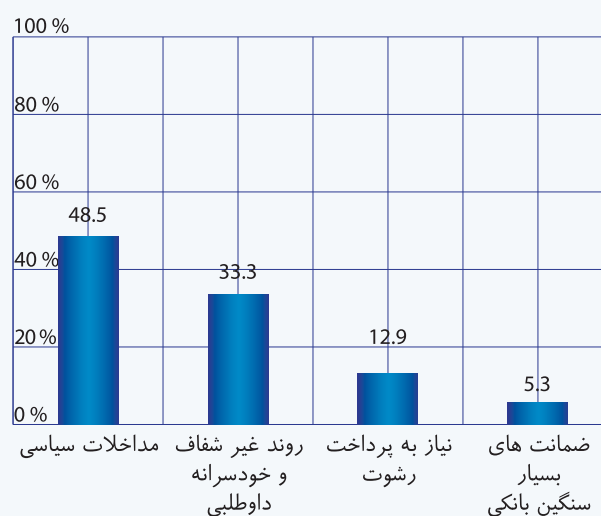
در کل در سروی کاروبار دیدگاه متشبین در داوطلبی‌های عمومی نسبت به سال گذشته بهبود یافته است. اما شرکت‌ها در ننگرهار (۷۲.۴٪) به شدت ناراضی‌اند. در کابل (۵۴.۶٪)، بلخ (۵۴.۳٪) و قندهار (۵۲.۹٪) اکثریت متشبینان سروی شده خواهان اصلاحات در بخش داوطلبی شده‌اند. هرات با (۳۹٪) کمترین میزان شکایت را داشته است.

متشبینان بخش‌های زراعت (۶۸.۶٪) و ساختمان (۵۹.۴٪) نسبت به شرکت‌های خدماتی (۴۲.۲٪)، تولیدی (۴۲.۵٪) و تجارتي (۵۱.۱٪) اندکی مشکلات بیشتر دارند. شرکت‌های بزرگ نسبت به شرکت‌های کوچک و متوسط شکایات بیشتری را گزارش کرده‌اند.

نزدیک به نیمی از شرکت‌های سروی شده دلیل عمده

گراف ۵- داوطلبی

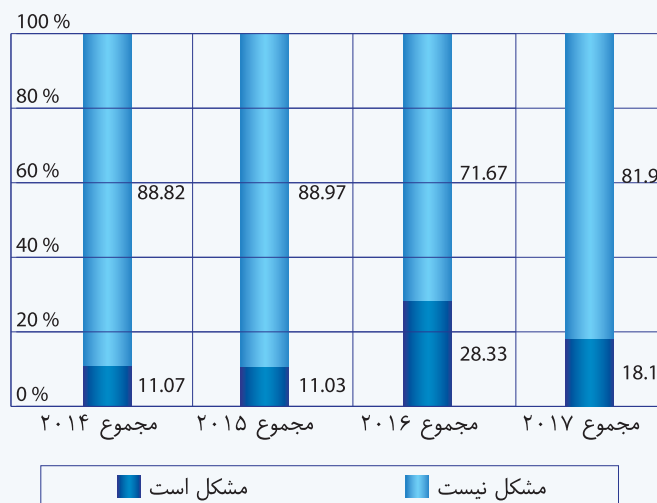
ثبت و تمدید جواز

شرکت‌های متوسط و کوچک نسبت به شرکت‌های بزرگ مشکلات کمتری را گزارش کرده‌اند. در همین حال سکتورهای زراعت و تولید نسبت به سکتورهای تجارت، ساختمان و خدمات مشکلات بیشتری را گزارش داده‌اند.

پاسخ دهندگان دلیل عمده مشکلات شانرا "طرزاعمال بسیار معلق کاری ثبت جواز" خوانده‌اند. حدود (۳۳.۸٪) معتقداند که رشوت‌ستانی و هزینه‌های اضافی گزاف مشکلات عمده هستند. حدود ۱۲٪ سروی شدگان "مدت بسیار کوتاه اعتبار ثبت یا تمدید جواز" را مشکل عمده می‌دانند. "دوری محل ثبت و تمدید جواز از محل کاروبار" نیز توسط بعضی از پاسخ دهندگان یکی از دلایل عمده این مشکل گزارش داده شده است.

شروع کاروبار در افغانستان برای سکتور خصوصی مشکل نیست. برای ثبت یک شرکت حداقل مقدار سرمایه نیز مشخص نمی‌باشد. قبلا برای ایجاد شرکت محدود المسوولیت (LLC) درخواست دهنده هفت روز وقت را باید برای ثبت در اداره حمایت از سرمایه گذاری افغانستان (آیسا) صرف می‌نمود. در سال ۲۰۱۶ مرکز آسان خدمت برای ثبت تشبث ایجاد شد و دفتر ثبت سرمایه‌گذاری‌های اداره آیسا با وزارت تجارت و صنایع مدغم گردید که در نتیجه انتظار می‌رود هزینه و زمان ثبت شرکت‌ها کاهش قابل ملاحظه پیدا کند.

در نتیجه‌ی انکشاف فوق‌الذکر شرایط برای ثبت و تمدید جواز تشبث نظر به سال گذشته بهتر شده و تنها (۱۸٪) شرکت‌های سروی شده شروع کاروبار را یک مشکل جدی تلقی کردند. متشبتین در قندهار مثل سال گذشته در باره طی مراحل ثبت دید منفی دارند (۴۰٪). متشبتان هرات (۱۸٪)، کابل (۱۳٪) و ننگرهار (۴٪) از پروسیجر کنونی ثبت راضی به نظر می‌رسند. شمار قابل ملاحظه (۲۶٪) شرکت‌ها در بلخ شرایط را برای آغاز کاروبار، خراب توصیف نموده‌اند.

گراف ۶- ثبت و تمدید جواز

زیرساخت‌ها

بزرگ در برابر کاروبارشان می‌دانند. ۸۲٪ شرکت‌های سروی شده در ننگرهار، ۷۵.۶٪ در کابل، ۶۸٪ در بلخ و ۶۴٪ در هرات از نبود زیرساخت‌های مناسب شکایت دارند.

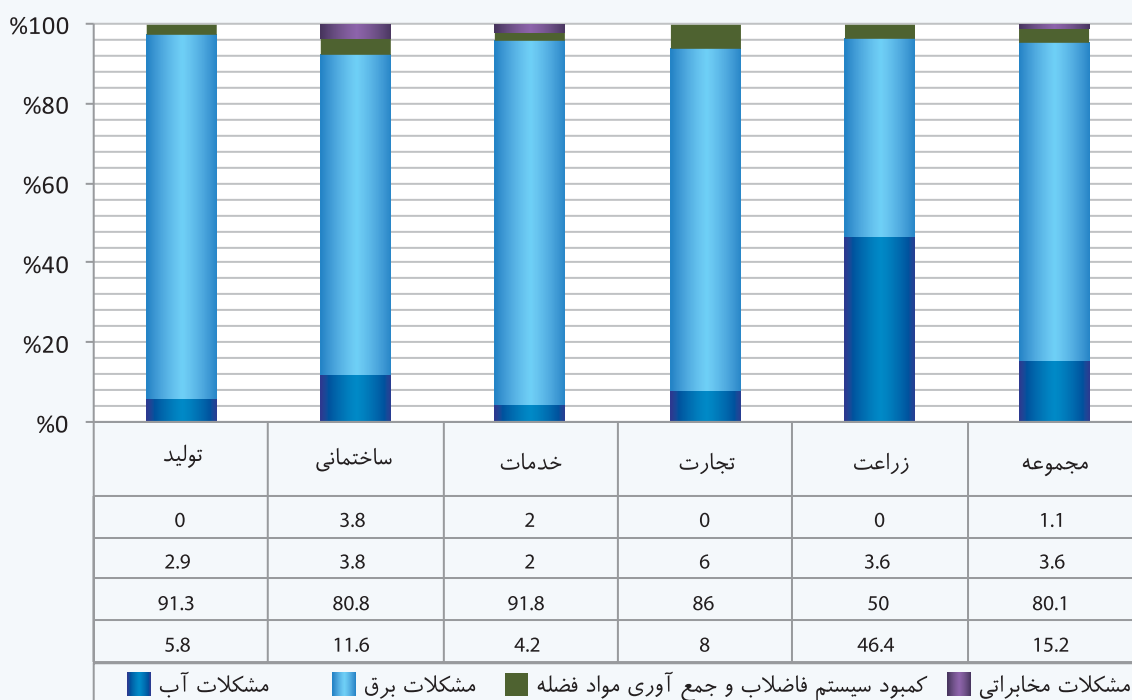
حدود ۸۰٪ شرکت‌هایی که مشکل زیربنایی دارند می‌گویند برق بزرگترین مشکل زیربنایی برای کاروبارشان است. سکتور های خدمات (۹۱.۸٪)، تولید (۹۱٪)، تجارت (۸۶٪) و ساختمان (۸۰٪) کمبود انرژی و تاثیر منفی آنرا روی روند کاروبارشان یکی از نگرانی‌های اصلی می‌دانند.

شرکت‌های زراعتی دو مشکل کمبود انرژی (۵۰٪) و آب (۴۶.۴٪) را از چالش‌های عمده در برابر کاروبار خود می‌دانند.

کمبود زیرساخت‌ها یکی از مشکلات عمده در برابر انکشاف سکتور خصوصی در افغانستان است سعی و تلاش نسبی برای انکشاف زیرساخت‌ها صورت گرفته است اما متشبهین از کمبود برق، آب، سیستم فاضلاب و سرک و گاهی نیز از کمبود پوشش مخابراتی شکایت دارند.

سروی موانع کاروبار حاکی از آن است که نبود زیربنای یک مشکل سراسری کشور بخصوص برای سکتور خصوصی به شمار می‌رود، مثل سال قبل (۷۶.۷٪) تعداد زیاد شرکت‌های سروی شده از نبود زیربنا در کشور شکایت دارند. در قندهار تقریباً همه ی شرکت‌ها (۹۶٪) نبود زیربنای را یک محدودیت

شرکت‌های بزرگ و متوسط نسبت به شرکت‌های کوچک مشکلات زیربنایی بیشتر دارند.

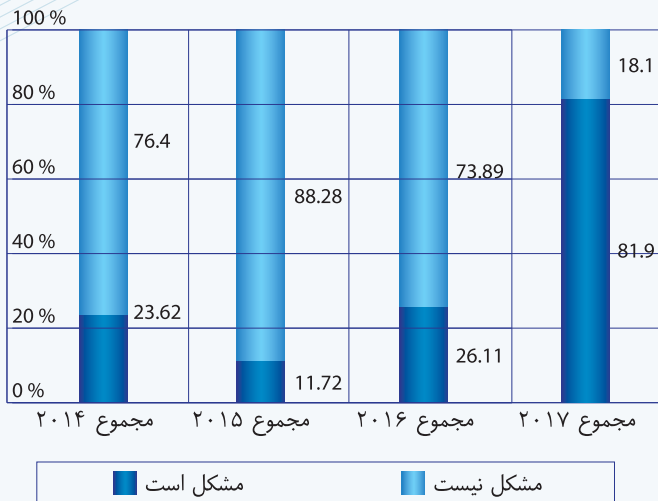
گراف ۷- زیر ساخت‌ها

نیروی کاری ماهر

افغانستان به سبب مهاجرت‌ها و نبود تسهیلات لازم آموزشی به کمبود کارکنان ماهر روبرو است. سروی موانع کاروبار روشن می‌سازد که کمبود نیروی کار ماهر مشکل عمده در تمام زون‌های سروی شده است. ننگرهار و هرات نسبت به کابل، قندهار و بلخ در دسترسی به کارکنان ماهر مشکلات بیشتری دارند.

شرکت‌های ساختمانی (۹۰٪)، زراعتی (۸۷٪) و تجارتي (۸۰٪) نسبت به شرکت‌های خدماتی (۷۷.۹٪) و تولیدی (۷۶.۳٪) مشکلات بیشتری را در زمینه دسترسی به نیروی کار ماهر گزارش داده‌اند.

به اساس یافته‌های این سروی تغییرات قابل ملاحظه‌ای در زمینه دسترسی به کارکنان ماهر بین شرکت‌های بزرگ، متوسط و کوچک وجود ندارد.

گراف ۸- نیروی کاری ماهر

امنیت

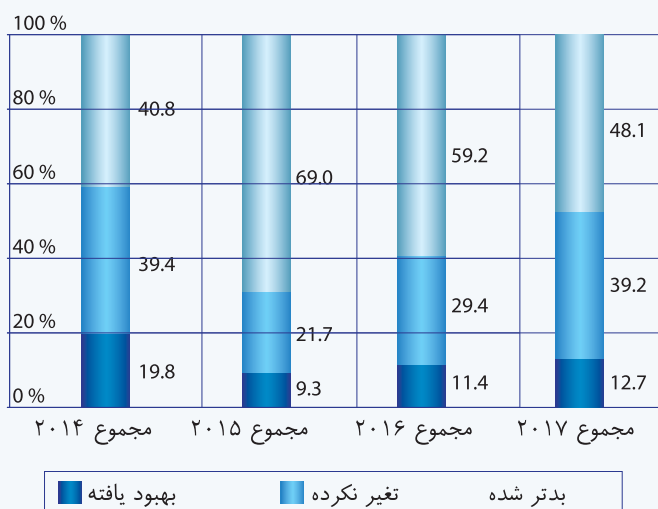
امنیت نگرانی عمده متشبهان در همه سکتورها می‌باشد. انتقال کالاها و مواد در بعضی از مناطق کشور بسیار پرخطر و مشکل است.

این سروی نشان می‌دهد که متشبهین در باره وضعیت امنیتی ولایات کابل، بلخ، هرات و ننگرهار در مقایسه به سال گذشته اندکی خوشبین شده‌اند.

در کل حدود (۴۸٪) درصد شرکت‌هایی که سروی شده‌اند از وضعیت بد امنیتی شکایت کرده‌اند. شرکت‌ها در ننگرهار (۸۰٪) و کابل (۵۴.۴٪) نسبت به هرات (۳۸٪)، بلخ (۳۲٪) و قندهار (۲۲٪) مشکلات بیشتری را گزارش داده‌اند. ولایات قندهار و بلخ از بهبود قابل ملاحظه‌ی امنیت خبر می‌دهند.

شرکت‌های ساختمانی (۵۵.۸٪)، تولیدی (۵۵٪) و خدماتی (۵۳٪) نسبت به شرکت‌های زراعتی (۳۴.۳٪) و تجارتي (۴۱.۴٪) وضعیت امنیتی را بدتر گزارش داده‌اند.

تفاوت قابل توجهی بین شرکت‌های کوچک، متوسط و بزرگ در زمینه نگرانی امنیت دیده نمی‌شود.

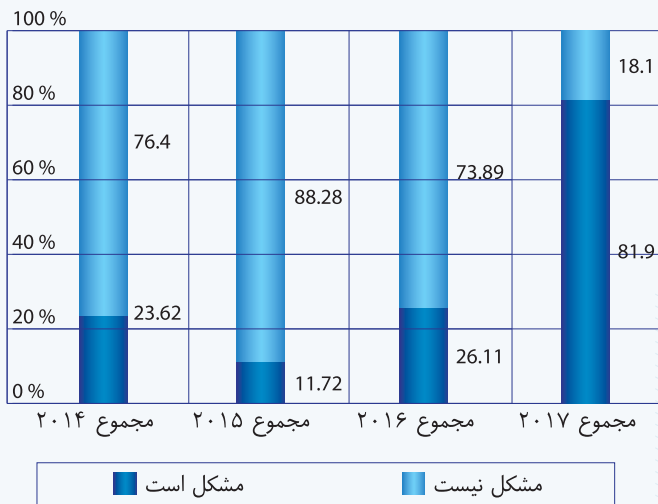

گراف ۹- امنیت

حضور زنان در تشبثات

سکتورهای خدمات (۸۵٪) و زراعت (۸۳٪) همچنان از حضور زنان در کاروبار و فعالیتهای اقتصادی استقبال کرده اند. تولید حدود ۶۳.۷٪ و در بخش تجارت ۵۸.۶٪ سروی شدگان باور دارند که زنان بیشتری باید وارد تشبثات گردند.

میان شرکتهای کلان، متوسط و کوچک از نظر حمایت از حضور زنان در فعالیتهای اقتصادی تفاوت چندانی نیست.

گراف ۱۰ - حضور زنان در تشبثات

در افغانستان برخی فعالیتهای اقتصادی به دلایل فرهنگی و سایر مشکلات کمتر بروی زنان باز است و این امر باعث بلااستفاده ماندن نیروی بزرگ بشری و در نتیجه کندی غیرقابل جبران روند رشد اقتصادی شده است.

با آنکه مشکلات فراوانی برسر راه زنان متشبهت وجود دارد اما سروی موانع کاروبار نشان میدهد که حضور زنان در فعالیت های اقتصادی در میان متشبهتین خصوصی از حمایت قابل ملاحظه برخوردار است. در مجموع (۸۲٪) شرکتهای سروی شده گفته اند که زنان بیشتری باید وارد تشبثات گردند. سال گذشته (۶۲.۵٪) متشبهتین از حضور زنان در فعالیتهای اقتصادی حمایت کرده بودند.

این سروی نشان می دهد که حضور زنان در کاروبار و فعالیت های اقتصادی در تمام مناطق به شکل گسترده حمایت می شود. ولی متشبهتین سروی شده در ننگرهار (۹۸٪) و بلخ (۹۰٪) در مقایسه با کابل (۷۸٪)، هرات (۷۲٪) و قندهار (۸۰٪) از حضور زنان در فعالیتهای اقتصادی حمایت کرده اند.

تشبث زنان در تمام سکتورهای مورد استقبال قرار گرفته است. بیشترین حمایت از حضور زنان در فعالیتهای اقتصادی در سکتور ساختمان (۹۳٪) و کمترین استقبال از حضور زنان در سکتورهای تولید (۷۲.۵٪) و تجارت (۷۷.۱٪) بوده است.

سومین کنفرانس وضعیت کاروبار د کاروبار وضعیت دریم کنفرانس

Business Climate Monitoring Conference

25 April, 2017 | ۵ نوبور ۱۳۹۶ | ۵ کال د غویی ۵ مه

سروی وضعیت کاروبار اتاق تجارت و صنایع افغانستان

یافته های عمده این سروی

- در طول سروی های اخیر وضعیت کاروبار کمی بهبود یافته است، اما این سروی در مقایسه با دوره مشابه در سال ۲۰۱۶ وضعیت را بدتر نشان میدهد.
- سطح اطمینان متشبهین نسبت به وضعیت فعلی و انتظارات آنها در مورد شش ماه آینده در مقایسه با سروی قبلی بدتر شده است.
- خلاف سه سروی قبلی سال ۲۰۱۷، هیچ منطقه ای شاهد شاخص مثبت کاروبار نیست.
- زراعت با شاخص (۳.۱) بالاترین شاخص انتظارات استخدام و سکتور ساختمانی با (-۲۵.۷) پایین ترین شاخص انتظارات استخدام را دارد.
- از سروی آخرین فصل سال ۲۰۱۶ به این سو، سکتور تولید از نظر رتبه بندی سکتوری به تدریج تنزل کرده است.
- وضعیت شرکت های بزرگ در حال بهبود است، اما شرکت های کوچک و متوسط از بدتر شدن کاروبارشان رنج می برند.
- متشبهین گزارش داده اند که سفارشات شان مثل سروی های قبل همچنان در حال کاهش است.
- مهم ترین عامل توسعه کاروبار امنیت است، ولی در این سروی از هیچ کدام ولایات سروی شده شاخص امنیتی مثبت گزارش نشده است

الف: شرایط کاروبار

شرایط کاروبار شاخصی برای شناسایی سیر رشد تولید ناخالص داخلی می باشد. این شاخص معمولاً تغییرات در سطح تولید ناخالص داخلی را برای چند ماه آینده پیشبینی می کند، مشروط به آنکه درین مدت تغییر غیر قابل پیشبینی در شرایط کلی اقتصاد بوجود نیاید.

شاخص شرایط کاروبار بر قضاوت مسوولان شرکت ها در مورد وضعیت کاروبار و انتظارات تجاری شان برای شش ماه آینده استوار است که با معیار پذیرفته شده بین المللی محاسبه می گردد (برای معلومات بیشتر به ضمیمه در پایان گزارش مراجعه کنید).

دامنه قیمت این شاخص ها بین مثبت ۱۰۰ و منفی ۱۰۰ می باشد. طوری که صفر به مفهوم عادی بوده و از صفر تا مثبت ۱۰۰ شرایط مثبت کاروبار و از صفر تا منفی ۱۰۰، شرایط منفی کاروبار تلقی می گردد.

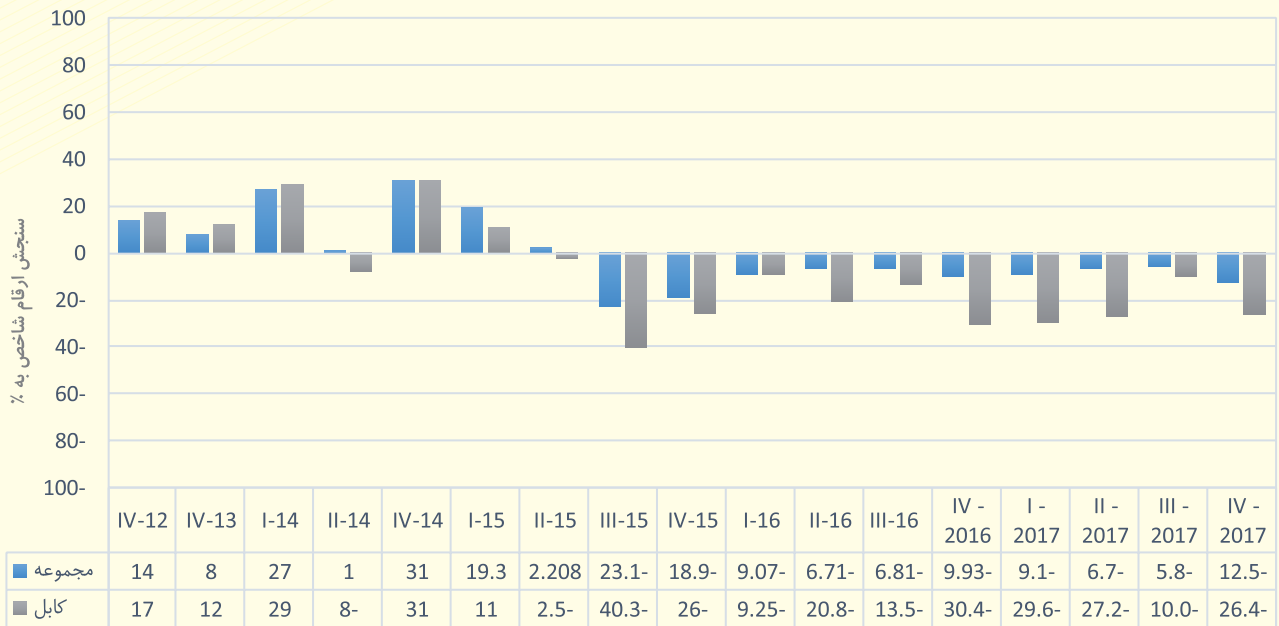
الف.۱ شرایط عمومی کاروبار و شرایط کاروبار به تفکیک هر ولایت

شاخص شرایط عمومی کاروبار در ماه قوس ۱۳۹۶ برای کابل، بلخ، قندهار، ننگرهار و هرات در مجموع (۱۲،۵-) می باشد، در حالیکه در سروی قبلی این رقم (۵،۸-) بود. طوری که در گراف مشاهده می شود، شرایط عمومی کاروبار نسبت به سه سروی اخیر بدتر شده است. درعین حال شرایط عمومی کاروبار در این فصل نسبت به فصل مشابه سال ۲۰۱۶ بدتر شده است. سطح اطمینان متشبهین درباره وضعیت فعلی در مقایسه با سروی قبلی کاروبار نیز کاهش یافته است (۲۶،۵- → -۲۳،۲-). اما انتظارات آنها در مورد شش ماه آینده به شدت کاهش یافته است (۳،۵- → ۹،۵-). در مقایسه با سروی های گذشته، این سروی نشان میدهد که متشبهین سروی شده نسبت به برنامه های کاری و تجاری آینده شان خوشبین نیستند.

در سه سروی قبلی سال ۲۰۱۷ تنها ولایت ننگرهار دارای شاخص مثبت کاروبار بود، اما در این سروی هیچ منطقه ای سروی شده دارای شاخص مثبت کاروبار نمی باشد. قندهار با ۳،۴- کمترین و کابل با ۲۶- بیشترین آسیب را از وضعیت نامناسب کاروبار متحمل شده اند. لازم به ذکر است که قندهار در مقایسه با سروی گذشته کمی بهبود یافته است اما هنوز شاخص کاروبار منفی و پایین تر از فصل مشابه سال گذشته دارد.

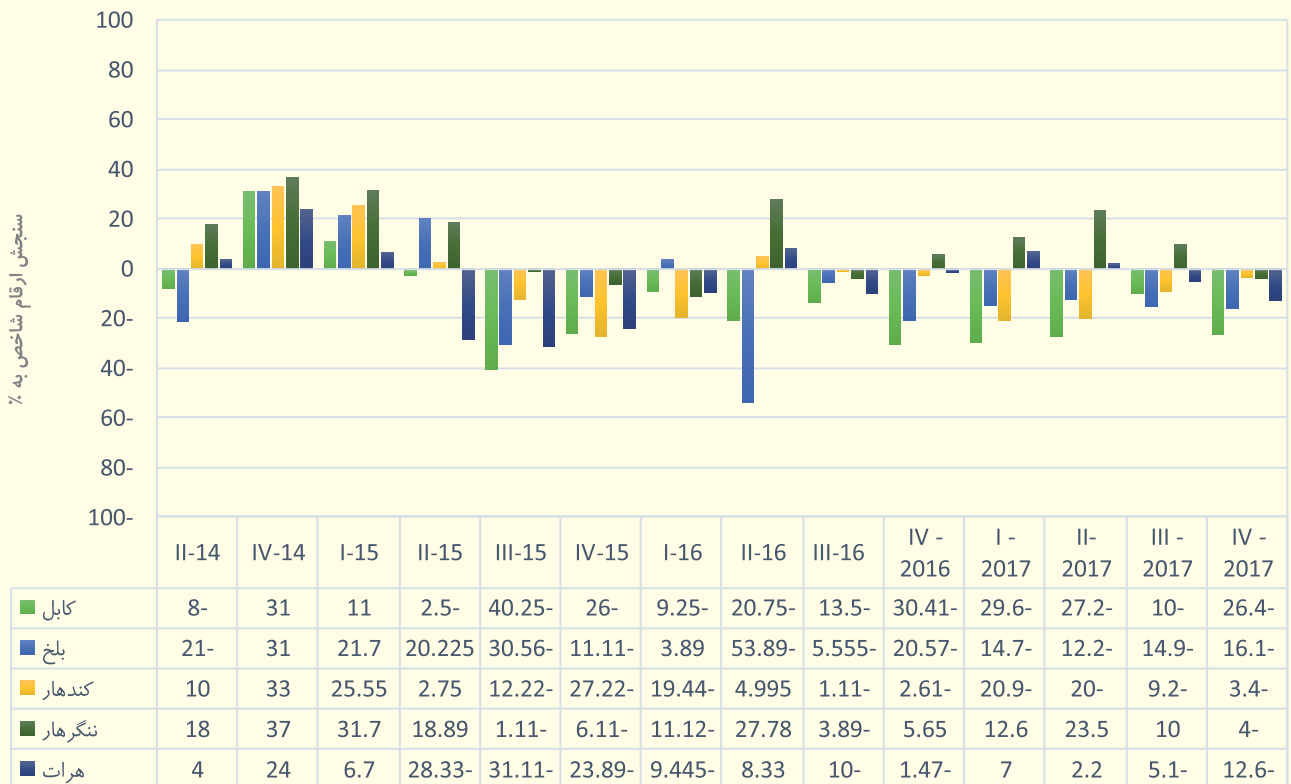
در سروی وضعیت کاروبار نظر مسوولان شرکت ها در مورد وضعیت کنونی کاروبار و انتظارات شان برای شش ماه آینده پرسیده می شود. این سروی توسط مصاحبه تلفونی در پنج ولایت (کابل، بلخ، قندهار، هرات و ننگرهار) با اشتراک ۷۰۵ شرکت در ماه قوس سال ۱۳۹۶ (هفته آخر ماه آگست و هفته اول ماه سپتامبر سال ۲۰۱۷) انجام یافته است.

ACCI BCI

گراف ۱: شرایط عمومی کاروبار ۱۳۹۱ - ۱۳۹۶ (در هر ربع سال سروی انجام میشود)

ACCI BCI

گراف ۲: وضعیت کاروبار به اساس ولایات ۱۳۹۳ - ۱۳۹۶

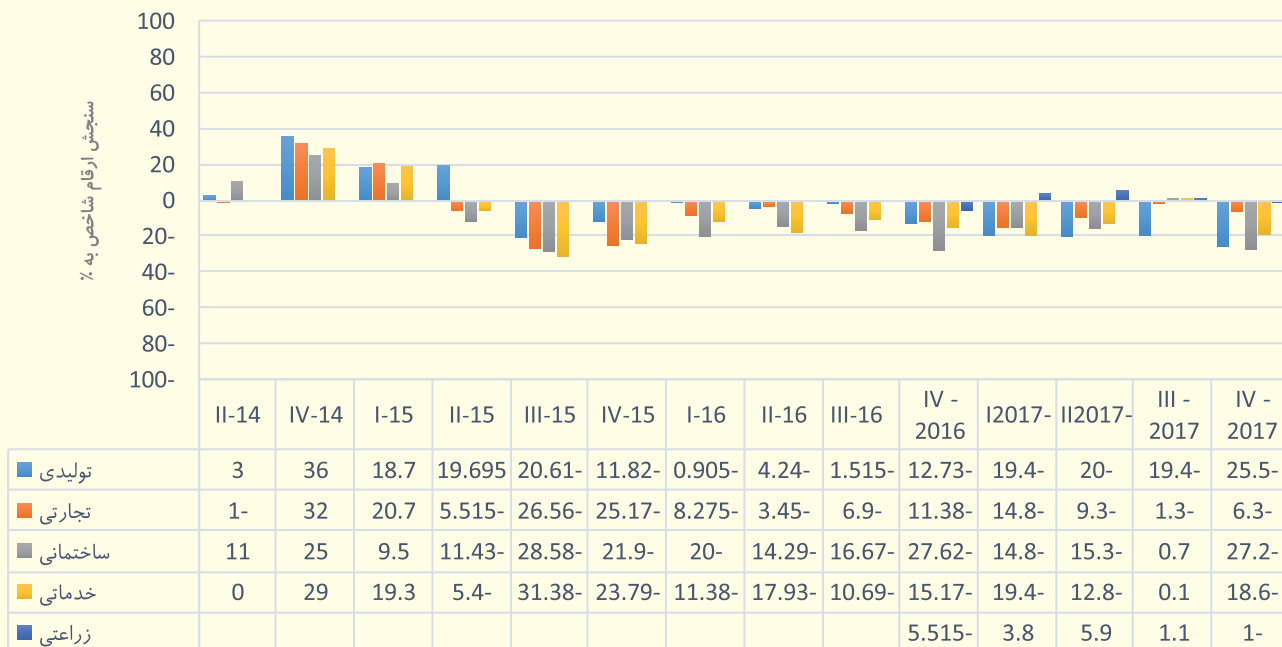
الف.۲- شرایط کاروبار به تفکیک سکتور

سکتورهای ساختمان (۲۷,۲-) و تولید (۲۵,۵-) نامطلوب‌ترین شرایط کاروبار را گزارش داده‌اند. در حالیکه زراعت (۱-) و تجارت (۳-)، با وجود داشتن شاخص منفی، در صدر رتبه‌بندی سکتوری قرار دارند.

در پایان سال ۲۰۱۴، تولید نسبت به سایر سکتورها دارای عملکرد بهتری بود و در برابر تنش‌ها و مشکلات سیاسی و اقتصادی سال ۲۰۱۵ نیز نسبت به سکتورهای تجارت، خدمات و ساختمانی ثبات بیشتری داشت، اما از آخرین فصل سال ۲۰۱۶ به این سو، به تدریج به پایین‌ترین درجه رتبه‌بندی سکتوری سقوط کرده است.

سکتور زراعت که در فصل پایانی سال ۲۰۱۶ شامل سروی گردید، نیز در مقایسه با دو سروی قبلی، وضعیت نامناسب دارد (۱-)، با این حال هنوز در صدر جدول سکتورها می‌باشد.

ACCI BCI

گراف ۳: وضعیت کاروبار به اساس سکتور ۱۳۹۳ - ۱۳۹۶

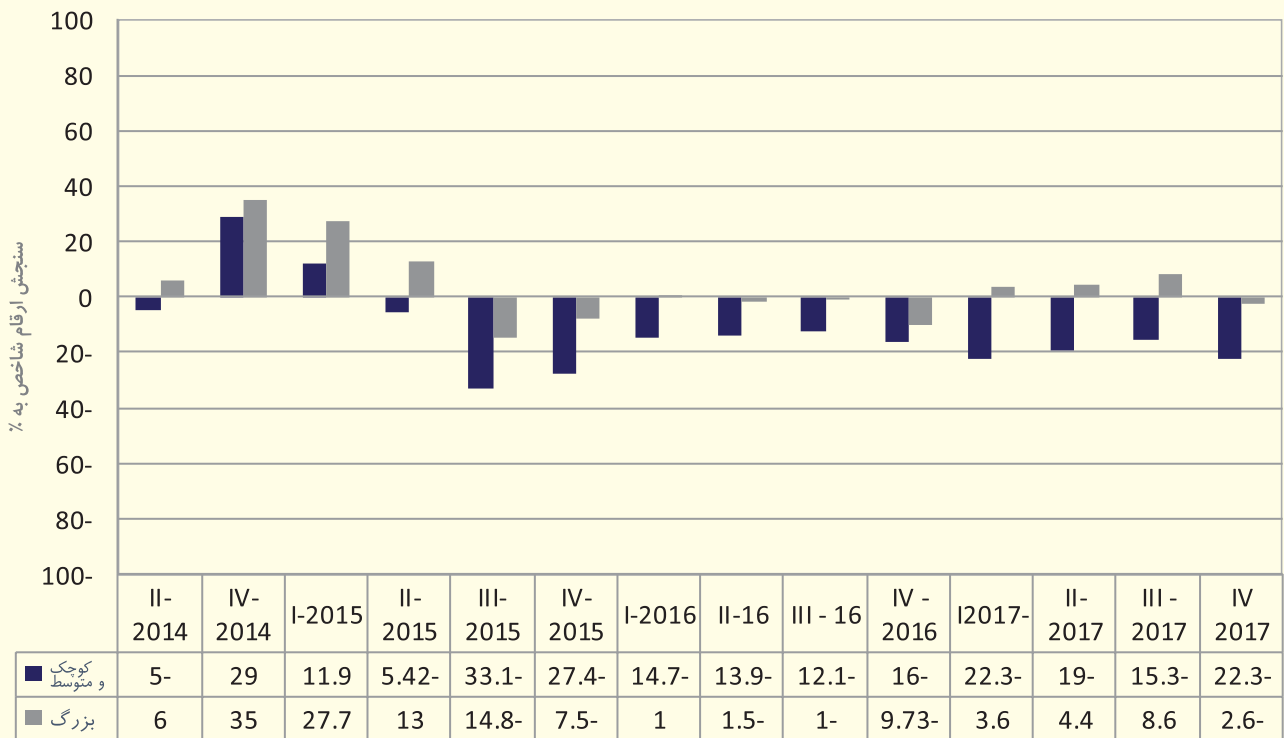
الف ۳- شرایط کاروبار به تفکیک اندازه شرکت‌ها

در این سروی نیز مانند سروی‌های قبلی دیدگاه متشبتان بزرگ و کوچک و متوسط نسبت به وضعیت کاروبار متفاوت می‌باشد.

شاخص وضعیت کاروبار شرکت‌های کوچک و متوسط (۲۲,۳-) در مقایسه با سروی گذشته (۱۵,۳-) و فصل مشابه سال قبل (۱۶-) نامناسب‌تر می‌باشد. در مقابل، شاخص وضعیت کاروبار شرکت‌های بزرگ در مقایسه با فصل مشابه سال قبل بهتر بوده ولی در مقایسه با ربع سوم سال جاری خیلی پایین‌تر است.

شرکت‌های بزرگ در مورد شش ماه آینده خوش بین‌اند (۵,۱)، اما شرکت‌های متوسط (۵,۱-) و شرکت‌های کوچک (۱۱,۹-) وضعیت کاروبار نامناسبی را پیش‌بینی می‌کنند.

ACCI BCI

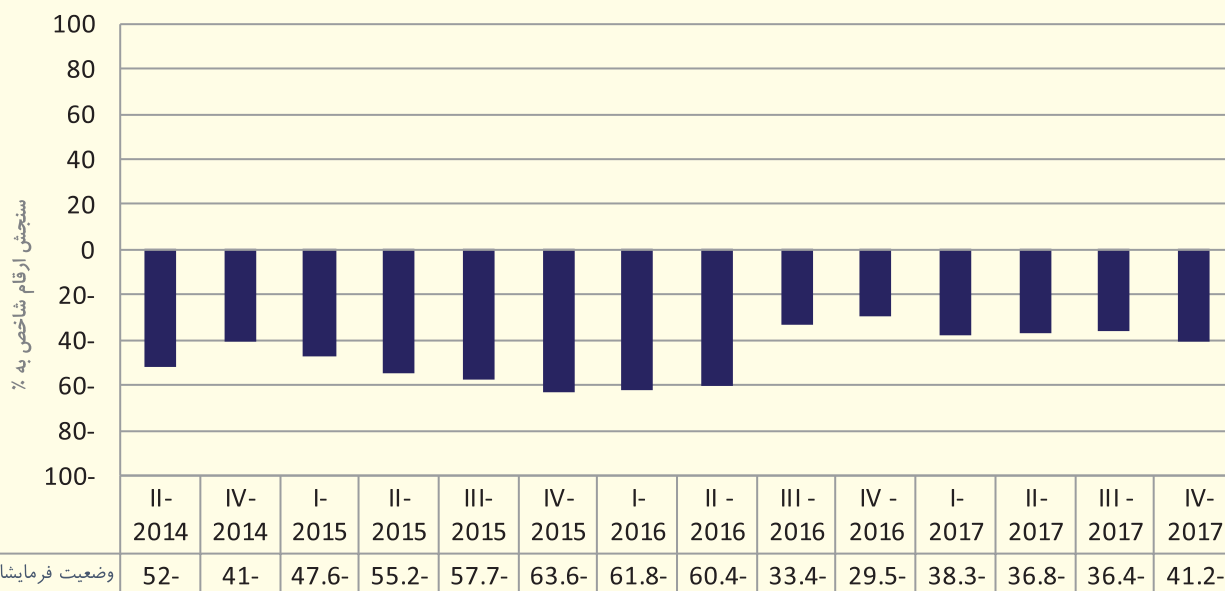
گراف ۴: وضعیت کاروبار به اساس اندازه شرکت ۱۳۹۳ - ۱۳۹۶

ب. فرمایشات

متشبتین گزارش داده‌اند که وضعیت فرمایشات‌شان بهبود قابل توجهی پیدا نکرده و سفارشات‌شان کاهش یافته است (۴۱,۲). لازم به ذکر است که این رقم پایین‌تر از شاخص سفارشات فصل مشابه سال ۲۰۱۶ است که (۲۹,۵-) بود.

هیچ یک از ولایات شاخص مثبت فرمایشات نداشته اما قندهار (۲۴,۴-) و هرات (۲۹,۵-) در شرایط نسبتاً بهتر از ننگرهار (۴۲,۶-)، کابل (۴۸,۵-) و بلخ (۵۲,۱-) قرار دارند.

ACCI BCI

گراف ۵: وضعیت عمومی فرمایشات ۱۳۹۳ - ۱۳۹۶

ج. انتظارات استخدام

گراف شماره ۷ حاصل جمع بیلانس وضعیت کنونی استخدام شرکت‌ها و انتظارات آنان را برای استخدام در سه ماه آینده نشان می‌دهد.

بر اساس این سروی، شرکت‌ها در مورد چشم انداز اشتغال خود خوش بین نیستند (۳,۵-) و سطح خوش بینی آنها نسبت به سروی قبلی ۹,۵ درصد کاهش یافته است. زراعت (۳,۱) بالاترین و ساختمان (۲۵,۷-) پایین‌ترین میزان انتظارات استخدام را دارند.

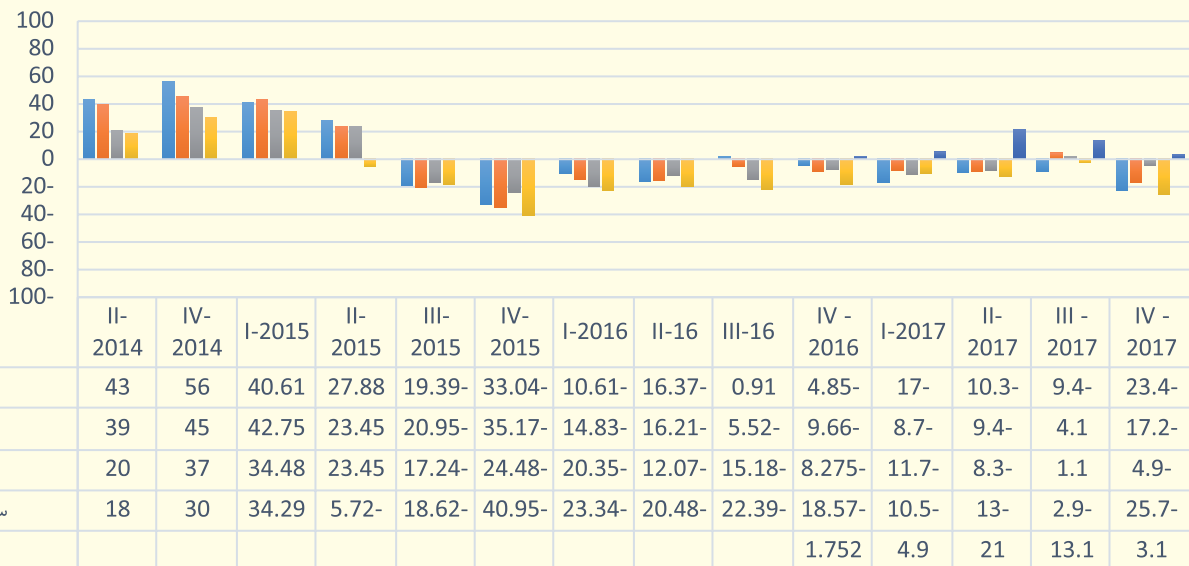
مثل همیشه، وضعیت کنونی استخدام با توقعات پاسخ دهندگان سروی قبلی بسیار متفاوت است.

در ماه سپتامبر ۲۰۱۷ شرکت‌ها گفته بودند که انتظار دارند در سه ماه آینده سطح استخدام به صورت متوسط حدود ۶ درصد افزایش یابد. اما طبق این سروی استخدام در سه ماه گذشته روند نزولی را پیموده است. تعداد پاسخ دهندگانی که گفته‌اند کارمندان‌شان کاهش یافته ۲۲,۸٪ بیشتر از آنانی است که گفته‌اند در سه ماه گذشته تعداد کارمندان‌شان افزایش یافته بود.

شرکت‌های ساختمانی (۲۵,۷-)، تولیدی (۲۳,۴-)، خدماتی (۱۷,۲-) و تجاری (۴,۹-) تعداد بیشتر کارمندان‌شان را از دست داده‌اند. اما زراعت (۳,۱) شغل بیشتر ایجاد کرده است.

ACCI BCI

نتایج پاسخ‌های مثبت و منفی به ارقام فیصدی می‌باشد٪

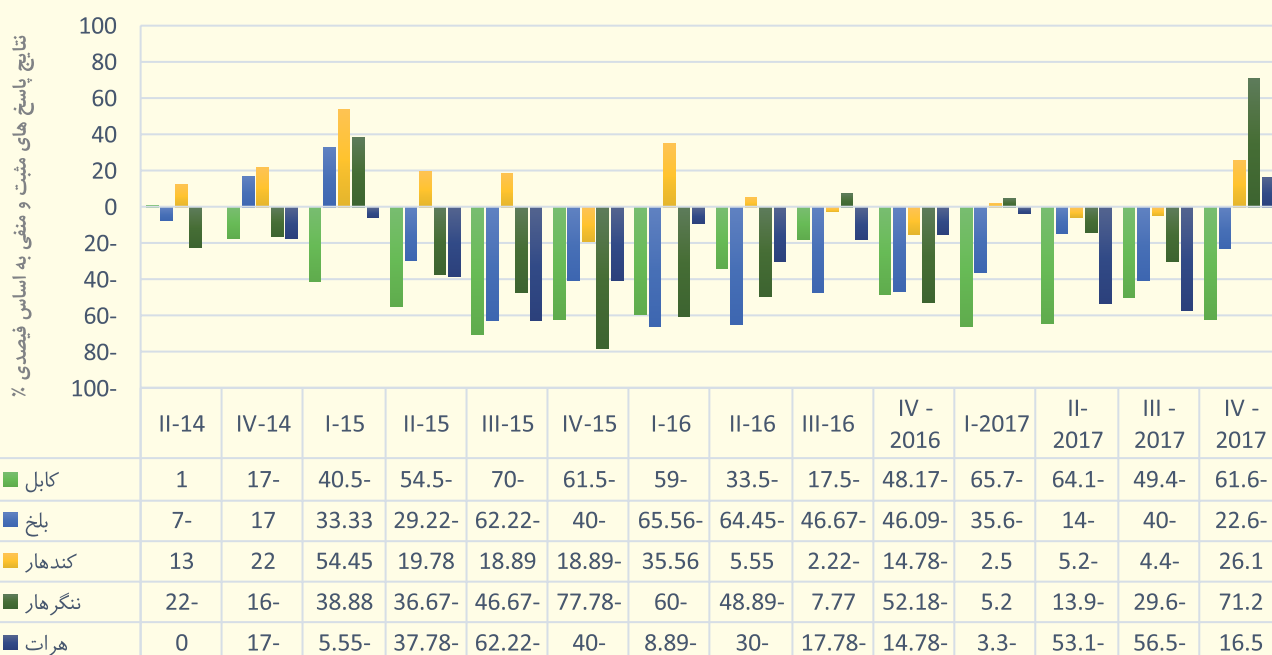
گراف ۶: مجموع انتظارات استخدام ۱۳۹۳ - ۱۳۹۶

د. وضعیت امنیتی

شاخص میانگین وضعیت امنیتی (۳۵,۱-) کمی نسبت به سروی قبلی (۳۸,۵-) بهبود یافته و تفاوت‌های منطقه‌ای نیز زیاد است. ولایت قندهار (۲۶,۱) تنها ولایتی است که شاخص مثبت امنیتی مثبت دارد، اما متشبهان سروی شده در ننگرهار (۷۱,۲-) و کابل (۶۱,۶-) از بدتر شدن شدید وضعیت امنیتی گزارش داده‌اند.

متشبهان سروی شده هرات (۳۵,۱-) و بلخ (۲۲,۶-) نیز از وضعیت امنیتی محیط کاروبارشان راضی نیستند. در کل اوضاع امنیتی ناپایدار به نظر می‌رسد.

ACCI BCI

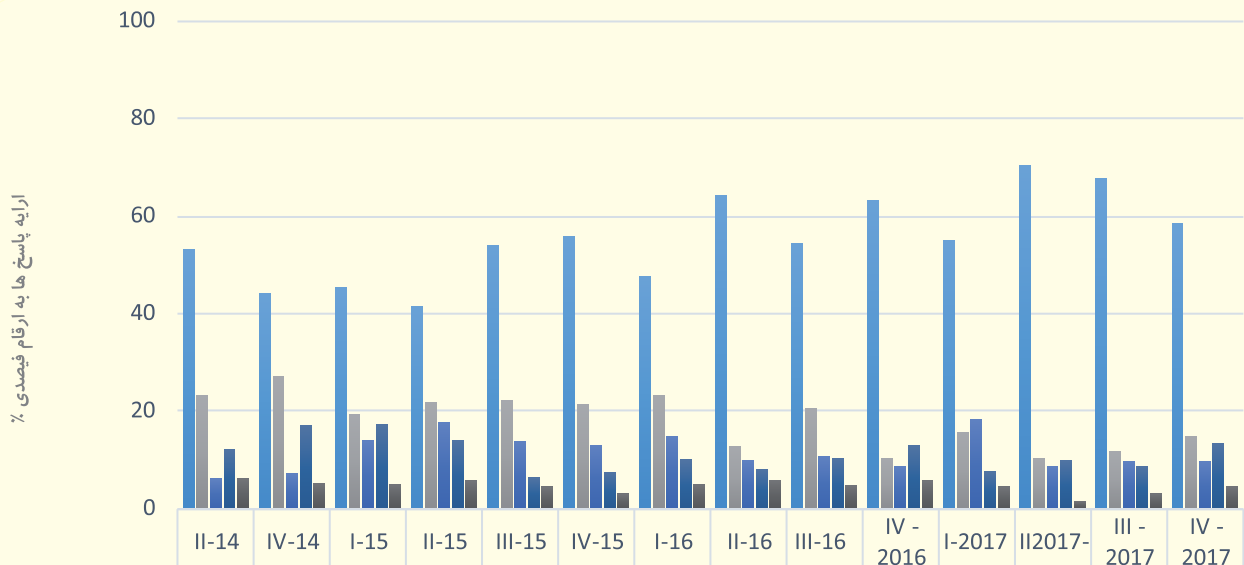

گراف ۷: وضعیت امنیتی به اساس ولایات ۱۳۹۳ - ۱۳۹۶

ه: موانع موجود بر سر راه کاروبار

ارزیابی موانع عمده کاروبار نشان می‌دهد که امنیت لازم مهم‌ترین عامل برای توسعه و انکشاف کاروبار متشکین است. پس از آن به ترتیب بازار و تقاضا برای محصولات و خدمات، اصلاحات اداری، زیرساخت‌های بهتر و دسترسی به منابع مالی عوامل اساسی برای رشد فعالیت‌های اقتصادی به شمار می‌روند.

ACCI BCI

گراف ۸: موانع کلی موجود بر سر راه کاروبار ۱۳۹۳ - ۱۳۹۶

ضمیمه:

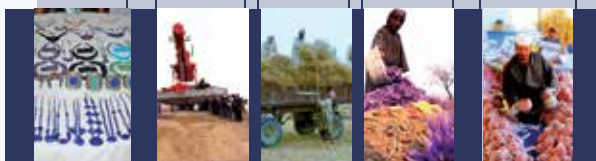
تعریف شرایط کاروبار

شرایط کاروبار بر اساس سروی دوره ای شرکت های تولیدی، ساختمانی، خدماتی، تجارتي و زراعتی تشخیص می گردد. از مسوولان شرکت ها درباره وضعیت کنونی و انتظارات شان درمورد شش ماه آینده پرسیده می شود. آنان وضعیت کاروبار شان را با انتخاب یکی از سه گزینه (بهتر از عادی، بدتر از عادی) و انتظارات شان را با انتخاب یکی از سه گزینه (بهتر خواهد شد، تغییر نخواهد کرد، بدتر خواهد شد) انتخاب می کنند.

گزینه بهتر از عادی را مثبت و گزینه بدتر از عادی را منفی فرض می کنیم. شاخص وضعیت کنونی از تفریق فیصدی پاسخ های مثبت و منفی بدست می آید. در عین حال شاخص انتظارات از تفاوت میان فیصدی گزینه "بهتر خواهد شد" و "بدتر خواهد شد" بدست می آید.

شرایط کاروبار عبارت از اوسط حسابی وضعیت کاروبار و انتظارات می باشد.

در ارزیابی گراف برای دور اول سروی گزینه های "عادی" و "تغییر نخواهد کرد" نقطه صفر در نظر گرفته می شود. شاخص شرایط کاروبار از صفر تا مثبت ۱۰۰ (بیشترین) و منفی ۱۰۰ (کمترین) می تواند تغییر یابد. بعدها، زمانی که سری های زمانی (time series) بوجود آمد، نقطه صفر شرایط کاروبار با توجه به نتایج سروی سال معیار معین خواهد شد و سالهای بعد بر اساس آن سال سنجیده خواهد شد.

تهیه و ترتیب:
اتاق تجارت و صنایع افغانستان

به کمک مالی:
اداره همکاری‌های انکشافی آلمان (جی آی زید)

نویسندگان گزارش:
محمد یونس نگاه، نعمت الله علیشیریان و داکتر مسعود پروانفر

مصاحبه کنندگان:
محمد علی سراج، خنجر جبارخیل، عبدالقدیر امیری، مریم اکاخیل و
رحیمه احمدی

دیزاینر:
محمد ناصر یآوری | ۰۷۰۶۶۰۶۷۸۳

کابل جدی ۱۳۹۶
حق چاپ و نشر برای اتاق تجارت و صنایع افغانستان محفوظ است.

چرا سروی و تحقیق

افزایش درک عمومی از مشکلات کاروبار
افزایش اطلاعات در مورد وضعیت کاروبار
دریافت ارقام و اسناد موثق به منظور استفاده در گفتمان میان سکتور خصوصی و دولت
ارایه پیشنهاد برای بهبود محیط کاروبار

سروی در بر گیرنده

کارمندان و مصاحبه کنندگان آموزش دیده
روش ها و پرسشنامه های استاندارد
مصاحبه از طریق تلفون
پوشش ملی
دربرگیرنده همه سکتور های اقتصادی
شامل شرکت هایی که عضویت اتاق را دارند و همچنان شرکت هایی که عضو اتاق
نمیباشند

سروی وضعیت کاروبار

به منظور بررسی، تحلیل و پیشبینی نوسانات کوتاه مدت اقتصادی صورت میگیرد
هر سه ماه یک بار به وسیله یک پرسشنامه کوتاه انجام میشود
این نوع سروی بیشتر بر شرکت های متوسط و کلان تمرکز دارد (به دلیل اینکه آنها
تأثیری بیشتری بر نوسانات اقتصادی دارند)

سروی موانع کاروبار

به منظور شناسایی مشکلات بند مدتی که مانع پیشرفت کاروبار میشوند، صورت
میگیرد
سال یکبار و توسط یک پرسشنامه جامع انجام میشود
سروی مشکلات کاروبار بیشتر بر شرکت های خورد تمرکز دارد. چرا که این گروه از
شرکت ها معمولاً با مشکلات بسیار روبه رو میشوند. از سویی هم با آنکه تعداد
کارکنان آنها کم میباشد، اما در اقتصاد نقش مهم دارند

Afghanistan Chamber of Commerce & Industries
اتاق تجارت و صنایع افغانستان
د افغانستان د سوداګرۍ او صنایعو اتالی

چمن حضوری
جوار کابل ننداری
کابل، افغانستان
+۹۳ (۰) ۷۵ ۲۰۲ ۵۸ ۵۴
+۹۳ (۰) ۷۹ ۴۴۴ ۹۰ ۵۵
research1@acci.org.af

www.acci.org.af

<http://www.acci.org.af/surveys-and-studies.html>

پست بکس: ۲۳۳

با همکاری مالی

همکاری
آلمان

DEUTSCHE ZUSAMMENARBEIT

